

Michel Houellebecq

Un pic mai rău

Traducere din limba franceză
și note de Alexandru Matei

POLIROM
2022

Cuprins

Conservatorismul, izvor de progres	5
Sunt normal. Scriitor normal.	13
Textul pierdut.	23
Convorbire cu Frédéric Beigbeder	31
Un remediu la epuizarea de a fi	45
Convorbire cu Marin de Viry și Valérie Toranian	53
Convorbire cu Agathe Novak-Lechevalier.	83
Emmanuel Carrère și problema binelui.	103
Donald Trump e un președinte bun.	117
Conversație cu Geoffroy Lejeune	129
Un pic mai rău.	159
Cazul Vincent Lambert n-ar fi trebuit să existe	167
<i>Surse.</i>	177

Se vorbește neîncetat despre „întoarcerea religiosului“. Ce credeți despre această expresie, sunteți pregătit s-o folosiți și dumneavoastră?

Da; aş spune chiar *în mod evident*. Îmi amintesc că atunci când am părăsit Franța, la sfârșitul anilor 1990, cel mai popular animator de radio în rândul tinerilor din Franța, Maurice, făcea adeseori emisiuni despre problema periferiilor urbane, de unde vine și el. Toate acestea se găsesc pe internet, iar dacă îi ascuți emisiunile, îți dai seama că putea să vorbească o oră întregă despre periferii fără ca termenul *islam* să apară o singură dată. M-am întors în țară în 2010, iar lumea vorbea numai despre *islam*: a fost ceva chiar spectaculos. Mai recent, am putut avea sentimentul că există o renaștere a catolicismului, un lucru absolut stupefiant, catolicismul fiind considerat ca și mort. Acest fenomen de reîntoarcere a religiosului a fost inițial complet imprevizibil. Dacă cineva spune că l-a prevăzut, minte: nimeni nu l-a prevăzut. Fenomenul este de o mare brutalitate, pe alocuri s-a produs în doar câțiva ani, și nu cred că-l mai putem nega. De pildă, am citit cea mai

recentă carte a lui Michel Onfray, *Décadence*. E cumva stranie, dacă stai să te gândești la primele cărți ale lui Michel Onfray; sigur, se știa că e ateu, era atât de clar încât nici nu mai era nevoie s-o spună: acțiunea religiei catolice era deja încheiată, religia era pe cale să moară încet-încet. Dar acum – și putem saluta acest lucru, mai ales că puțini intelectuali fac asta – a acceptat evidența, și-a schimbat părerea, a observat că religiile au redevenit o forță istorică majoră.

Ați luat adeseori la țintă religiile în cărțile dumneavoastră, cu o jubilație care uneori aduce aminte de tonul din Charlie Hebdo. Un scriitor care atacă religiile simte o plăcere aparte?

A devenit o plăcere destul de periculoasă – ceea ce, într-un fel, crește plăcerea, iar în alt fel o diminuează. Dar așa e, religiile, cu frazeologiile lor de neînțeles, spre exemplu, sunt destul de ușor de ridiculizat. În fine, e foarte amuzant să-ți bați joc și de comunism... dar ceva mai puțin. Ridicolul e mai ușor de găsit în cazul religiilor: ai senzația că atingi ceva sacru, deci e cu atât mai incitant. Se pare că religia are încă o anumită putere de acțiune: îmi amintesc de Chesterton, care într-una din cărțile lui provoca pe oricine să producă o blasfemie la adresa zeului Thor. Ideea e că dacă ataci o religie îți asumi un risc, e ceva serios, poate fi și grav: deci, da, există o excitație suplimentară atunci când iei religia în derâdere.

În Intervenții, îl criticați pe cel care, „incapabil să discearnă religiile”, „va fi încă și mai puțin capabil să le judece”,

pentru că, spuneți dumneavoastră, „examinarea religiilor pe plan intelectual și judecarea lor pe plan moral sunt sarcini care se impun oricărei ființe umane”. Trebuie deci să judecăm valoarea religiilor dintr-un punct de vedere moral?

Da, e adevărat. Nu există multe pasaje autobiografice în *Particulele elementare*, dar există unul complet autobiografic: când aveam șaisprezece ani, în timpul unei discuții în clasă, un tip a ridicat mâna pentru a spune că, după el, ceea ce-ți permite să judeci valoarea unei religii este calitatea moralei pe care o poți întemeia pornind de la ea. M-a zguduit, nu mi-am revenit niciodată după auzul acestei fraze, mi se părea foarte adevărată și nu mă gândisem niciodată la asta. Așa că, de fapt, nu mi-am schimbat părerea: există un absolut moral independent de religii și superior acestora.

În ce moment al vieții ați început să vă preocupați de religii? În ce împrejurări și sub ce influență?

Am fost crescut de oameni care renunțaseră la creștinism, dar care făcuseră asta de atât de multă vreme încât nu mai erau nici măcar anticlericali – religia nu mai era o amenințare pentru ei, devenise un fel de vestigiu cam bizar. Acestea fiind spuse, mi-e greu și mie să-mi explic de ce m-am dus la catehism când eram copil. Poate din cauză că eram la țară și asta era singura activitate pentru copii. Era o altă epocă: nu exista nici măcar televizor, noi nu aveam și de fapt nimeni din sat nu avea. M-am dus așadar la catehism și mi-aduc aminte că pe atunci mă interesau

întrebările metafizice de genul: Există cineva care a creat universul? Timpul a avut un început? Va avea un sfârșit? Mi se părea că la catehism se vorbește prea mult despre nenorocirile din lumea a treia, era cam umanitarist, așa, nu-mi răspundea deloc la întrebări. Apoi, la liceu, m-am dus la ora de educație religioasă, deși era facultativă, nu avea nici o miză școlară. Între timp, descoperisem răul și mă interesa foarte mult problema răului: de unde venea el, dacă Satan chiar avea putere, de ce îngăduise Dumnezeu răul... Dar nici aici nu mi se răspundea de fapt la întrebări: era mai mult o chestie de cercetași. Iar apoi – și am spus asta în cărțile mele –, l-am descoperit pe Pascal, oarecum întâmplător, la cincisprezece ani. Și a fost un adevărat șoc, un șoc definitiv, pentru că nu mai văzusem niciodată puterea morții și a vidului exprimată astfel, iar violența lui Pascal în chestiunile acestea rămâne pentru mine fără egal în literatură. Iată, au existat trei etape. Deci, da, interesul pentru religie e totuși vechi, de când aveam opt sau nouă ani.

Și acum? De mai multe ori, cu ocazia diferitelor interviuri, v-ați declarat ateu, iar apoi, după apariția Supunerii, v-ați definit ca agnostic... Cum ați defini astăzi relația dumneavoastră personală cu religia?

Și-a pierdut din intensitate, am senzația că nu mai e nici o speranță: nu voi crede niciodată, voi pune mereu lucrurile la îndoială... așa că am lăsat-o baltă.

Ați vorbit de mai multe ori despre încercările de convertire. Cum v-ați imaginat-o?

Convertirea funcționează ca o revelație. De fapt, de fiecare dată când mă duc la slujbă, cred; sincer și total, am o revelație de fiecare dată. Dar, de îndată ce plec, recad. Seamănă cu drogurile: există mereu o cădere. Am ajuns să-mi spun că așa sunt eu și că nu pot face nimic în privința asta. Din când în când mai am fiori de credință, dar știu că asta nu durează.

Într-un interviu din 1996, afirmați că „orice fericire este religioasă în esență”, iar în Inamici publici, asemenați ateismul cu „o iarnă definitivă”. Ați spune același lucru și astăzi?

Da, cred și acum că orice fericire este religioasă în esență. Religia oferă sentimentul de a fi conectat la lume, de a nu fi străin într-o lume indiferentă – Pascal a spus-o mai bine decât mine. Te sperie o lume cu care simți că nu ai nimic în comun, iar religia dă sens lumii și locului pe care-l ocupi în lume.

Vi s-a întâmplat vreodată să vă considerați un scriitor catolic (anumiți critici au făcut asta deja)?

Nu doar catolic, ci și evreu!... (*Râde.*) Dar așa și e! În Israel, în timpul unei întâlniri cu cititorii, cineva s-a ridicat să spună că după ce mi-a citit cărțile a decis să-și schimbe viața, iar acum e rabin. Sub influența cărților mele... Deci merge și cu evreii! De fapt, sunt un scriitor nihilist (în sensul lui Nietzsche), fără îndoială: sunt scriitorul unei epoci nihiliste și al suferinței izvorâte din nihilism. Ne putem gândi așadar că oamenii care mă citesc

dau înapoi terifiați și se aruncă într-o credință oarecare... ca să scape de acest nihilism atât de strălucitor descris, dacă-mi pot permite. Și atunci, da, sunt catolic în sensul în care exprim oroarea unei lumi fără Dumnezeu... dar numai în acest sens.

În legătură cu Supunere ați spus că la început v-ați gândit la un roman dedicat convertirii la catolicism, apoi ați hotărât să tratați convertirea la islam. Puteți explica ce anume a determinat această evoluție?

Da: eșecul personal de a mă converti, un eșec în fața Fecioarei negre de la Rocamadour. Mai are legătură și cu Huysmans, care joacă un rol important în carte. Din cauză că pentru Huysmans – ceea ce spun pare dificil de crezut – frumusețea estetică este într-adevăr un argument al credinței; ba chiar singurul pentru el, la drept vorbind: crede pentru că este frumos. Dar pentru ca asta să funcționeze, pentru ca frumusețea să producă credință, trebuie să fie vorba de oameni foarte esteți, mai esteți chiar decât mine. În cazul meu, nici măcar Fecioara neagră de la Rocamadour, care e o mare reușită – există multe statui religioase, dar aceasta e chiar o mare reușită a sculpturii occidentale –, n-a funcționat. Trebuie, de asemenea, spus că e foarte veche. Epoca romanică e foarte îndepărtată de noi și, într-un fel, oamenii din secolul al VIII-lea sunt la fel de greu de înțeles ca egiptenii. Arta lor e foarte stranie, îți dă impresia de distanță. Deci, nu, nu-mi iese. De asta descriu personajul în fața statuii, și spun că nu merge, că înălțarea nu se produce.